

TUMUNUN NOUM

A-men auchea om kopwe amongeu noum mongo mei murino, epwe wor tong me tipew non famini, anisoch non ewe famini epwe pwan wor fon murino ngeni noum. Nupwen ka amongoniochu noum we ren mongo mei murino, amarata non foforoch me emweni non emirit mi och iwe ewe semirit epwene memarita an epue emon aramas mei murino.

PORAUSEN IMW

Chommong sou imw mei wor nour toropwen etipew ika emon epwe nom non ewe imw nge epwe momoni iteiten maram. Ekkei sakkun toropwe mei watte manamanan ika pochokunen. lei ei sakun toropwe en me ewe sou imw epwe wor ami etipew won.

Ikkei ekkoch metoch kopwe sinei:

- Mon ewe imw epwe mutir kamotiw nupwen a tori fansoun.
- Esinesin ngeni ewe sou imw ika epwe wor minafon aramas epwe nom reom.
- Ika mei wor om kapas eis ren met en mei tongeni ika met kose tongeni fori, eis ngeni ewe sou imw ren annukun ewe imw. (Ren ekkoch imwen muun mei fokkun auchea kopwe sinei annukun, pun nupwen kopwe atai repwe atokou me non, kose tongeni kopwe chuen imweimw ekkewe imwen mun, ese nifinifin ia e nom ia me non Hawaii.
- Ika kopwe nom non ewe imw, iwe kopwe amonoata ukuukun mon 2 maram (rent). Ew epwe eririn ewe imw om kopwe tongeni nom non. Ew mon ewe im non aewin maram. Ei monien eriri kopwe tongeni angei sefani ika kopwe ne tou me non ewe imw ika pwe ese wor met mei ta me non ewe imw non fansoun om nonom non. Nge ika ke tou nge mei wor met mei tai iwe kosap tongeni angei sefani ewe monien eriri.

PORAUSEN IMW (soposop)

- Esinesin ngeni ewe sou imw ika mei wor met epwe for non ewe imw.
- Tumunu ewe imw me pisekin non epwe nimoch. Pun ika e ta iwe kopwe moni fansoun ka tou me non.
- Epwe nimoch non me nukun (epwe okotot, pirum pipin nukun); epwe koturuno ekkewe pisek watte me nukun ewe imw (mesin futong, kapet), mesin chitosa me ekkoch metoch (pon tin, newspaper) epwe enimengawa ewe neni ka nom ia. (see Resources in Hawaii section, bulky items pick-up).
- Ew me ew sop non Hawaii mei pusin wor ar annukun inet atun katurunon pii, ka tongeni eis ngeni chon ekkewe imw mei nom unukun imom.
- Mei wor ekkwe neni ka tongeni wano (pon tin me rume om kopwe angei moni) mei nom fetan nemenen Hawaii.

MONGO, MONGO MEI NAMOT NGENI INIS ME TAISO

Ekkewe mongo mei watte manamanan ngeni inis me pwan taiso epwe anisi ekkewe semirit ar resap kitinup, epwe pwan epeti semwenin suke, semwenin ngasangas me kanser.

Ikkei ekkoch napanap epwe anisuk om kopwe fokun pochokun:

- Un konik Ei konikin non paip non Hawaii mei och ach sipwe un.
- Nupwen semirit ra kon un watte soda (softdrink) me juice mei ngar a esenipato ar repwe kon kitinup.
- Taiso iteiten ran – fetan, tuken, fiti urumot, pworuk me pwan ekkcoh.
- Pwan mongo iasai me ochoch foun ira fan ew non ew ran a fokkun murino.

ETENEKI SEMIRIT

Tumunu semirit ar resap feiengaw. Epwe wor mei muk epwe nom rer iteiten fansoun meinsin. Sam me iin repwe sinei met nour ra fofori. Semirit RESAP FAKKUN tumun semirit.

Ikkei ekkoch emwen kopwe sinei:

- Kosap nikiti noum epwe anemon non imw ika mei kukun seni 7 ier.
- Kosap nikiti noum 8-10 ierin epwe anemon non imw nap seni 90 minich.
- Semirit ra ier 11-12 ra tongeni anemon non imw non ukukun chok 3 awa ren neran me nekunion nge esap nuno seni nukenipwin. Resap pwan wisen tumunu ekkewe mei kukun ika ese wor mei muk mei nom.
- Serafo 13-15 ier ra tongeni anemon nge esap unusen ewe pwin.
- Serafo 16-17 ier ra tongeni anemon non ukuukun 2 chok pwin.

Aiti ekkewe semirit ar repwe tongeni kokori semer me iner ika emon mei mukono ika a wor ar osukosuk.

Pwan aistir ar repwe sile ar repwe kokori ewe 911 fansoun a wor osukosuk watte.

ECHENI NOUM SEMIRIT

Semirit rekan fakkun pwapwa ika ir mei sinei pwe semer me inner ir mei nom rer. Ar repwe nonom fengen me for fengeni ar angang a pwarata pwe ekkewe sam me iin ir mei aucheanir me tonger. Ar akaporaus me pwapwa fengen a fakkun auchea.

Ikkei ekkoch napanap sam me iin repwe for fengeni me nour kewe:

- Fitir ne no tukken.
- Fitir ne kokon (sing songs).
- Fitir ne atik ukulele.
- Fitir ne urumot – volleyball, baseball, basketball, me pwal ekkoch.
- Fitir ne anea puk.
- Fitir ne urumot.

EMIRITI

Om kopwe emmiriti noum fiti posap, opuni, awata, ofonu ika uchuki mei tipis non annukun Hawaii.

Pokiten emmirit fiti kawet mei efeiengaw, pwan pokiten semirit re fen merit ren ekkoch napanapen emmirit mei och, ina pwata chomong sam me iin rese emmiriti nour fiti kawet.

“Pachu” (“Time Out”) ina ew emmirit mei och. Ka tongeni kaeo meren noun noum we sense ika noun we sou emmwen (counselor) me ewe chon angangen pioing non ewe sukun. (see Resources in Hawaii section for information on parenting assistance.)

ANISI FOFOROCH

Semirit ier 6-12 repwe angei niwinin foforoch are foforingaw. Chon foforoch repwe angei nifangen foforoch. Ra tongeni fiti chiechier, ra tongeni no katon kachito, pwan angei ekkoch nifang mei apwapwa ngenir. Chon fofor ingaw (nukumach) repwe angei niwinin ar fofor ingaw. Resap nounou phone ika resap katon T.V. An epwe ponueta ekkei anapanap ekkewe semirit repwe pwan weweiti met fis ngenir nupwen ra fofor ingaw ika nukumach.

Serafo repwe angei nifangen ar apwenueta an sam me iin annuk, nge resap angei ika rese aponueta. Sam me iin resap siwinikisi pungun ar kewe annuk ngeni nour.

Epwe fokkun afat met fofor mei och, annukun non imw, nifang me niwinin nukumach.

Nifang ngeni semirit nupwen ra fofor och.

NIMOCH

Nimochun inis a fakkun namot ngeni pochokunen inis. Tutu, pirosei ni, ufouf mei nimoch, paau me ukkun paauch epwe pwan nimoch, nounou chori me sus pun epwe epeti fetanin mater me monun samu ngeni pwan ekoch. Atuufengaw pwan ina ew anen ewe monun samaw an epwe choou ngeni ekkoch ina pwata kosap otuufengaw.

lei Ekkoch Anapanap:

- Tonu poum, tutu me sopuni mokurom iteiten ran.
- Emon me emon aramas epwe pusin wor an piros. Pirosei nimw iteiten murin mongo me mwen mour.
- Sapeseni aramas, ponu potum me awom nupwen ka mwesi.
- Aea ekkewe toropwe mei pwetete (tissue) fansoun om mor me fongeti potum ika nimeti potum. Poutanong non nenien pii ewe toropwe mei nimengaw. Kosap aea mangaku ne tonu potum ika e uruk mongopot.
- Tonu poum ngeni konik me sop, akewin ika ke fongeti potum ika mwesi.

